

Education at a Glance 2009: OECD Indicators

Summary in Slovene

Pogled na izobraževanje 2009: Kazalniki OECD

Povzetek v slovenščini

- Education at a Glance je letni zbornik mednarodno primerljive statistike OECD o izobraževanju.
- Iz publikacije za leto 2009 je razvidno, da se izobraževalni sistemi še naprej širijo, saj je v letu 2007 pridobilo univerzitetno izobrazbo skoraj dvakrat več ljudi kot sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja.
- V luči gospodarske recesije, v kateri so sredstva omejena, potrebe po naložbah v človeške vire pa visoke, publikacija za leto 2009 predstavlja tudi procese izobraževanja, financiranje in rezultate, ki kažejo, kolikšno vrednost prispevajo izobraževalni sistemi glede na naložbe.

Učinkovito vlaganje omejenih sredstev v širjenje izobraževalnih sistemov

V gospodarski recesiji se pritiski na učinkovitejše delo izobraževalnih sistemov krepijo iz dveh smeri. Po eni strani se običajno močno poveča prizadevanje za omejevanje sredstev. Po drugi strani pa postanejo naložbe v človeške vire še pomembnejše, saj bo prav pridobitev ustreznih znanj in veščin nujen predpogoj za gospodarsko okrevanje.

Education at a Glance 2009 prinaša podroben pregled nadaljnjega razvoja izobraževalnih sistemov, njihovih rezultatov, načinov financiranja in organiziranja. Ti podatki omogočajo pripravo številnih analiz učinkovitosti in uspešnosti delovanja izobraževalnih sistemov.

Širjenje sistemov se nadaljuje

V zadnjem desetletju se je obseg izobraževalnih dejavnosti pospešeno širil. Posebej je treba omeniti, da se je povečalo število ljudi, ki so se udeležili izobraževanja po obveznem šolanju - iz manjšine je nastala velika večina. Ta širitev se še nadaljuje, saj skoraj vsesplošnemu šolanju na srednješolski ravni sledi vedno bolj množično vpisovanje v institucije na terciarni ravni. V letu 2007 je tretjina populacije mladih (starih 25-34 let) dosegla terciarno stopnjo izobrazbe, v nekaterih državah (Kanada, Japonska, Koreja in partnerska država Ruska federacija) pa je terciarno izobrazbo pridobilo več kot 50 % populacije mladih (Kazalnik A1).

Education at a Glance opredeljuje to širitev v smislu stopnje vpisa glede na starost, število let študija, stopnjo izobrazbe in profil odraslega prebivalstva. Pri vsakem od teh kazalnikov je na splošno opaziti veliko povečanje od leta 1995, vendar se države med seboj bistveno razlikujejo glede na obseg in stopnjo porasta v zadnjem delu tega obdobja.

Stopnja vpisa (**Kazalnik C1**) 15-19 letnikov je bila v letu 2007 v državah OECD 81 %, kar je za osem odstotnih točk več kot v letu 1995. V številnih državah, kjer je bil sredi devetdesetih let srednješolski vpis že skoraj splošen, ni bilo velikih sprememb. Medtem ko so države kot na primer Češka republika, Grčija, Madžarska, Irska in Poljska nedavno doživele hiter porast in dosegle zelo visoko stopnjo vpisa. Kljub temu, da se je v Mehiki in Turčiji tudi zelo hitro povečal vpis, pa se izobražuje samo polovica te starostne skupine. Podobno povečanje stopnje vpisa – za sedem odstotnih točk – v starosti 20-29 let pomeni, da se v povprečju izobražuje ena od štirih oseb v tej starostni skupini. V Češki republiki, Grčiji in na Madžarskem se je delež od leta 1995 več kot podvojil, v vseh državah razen Portugalske in Združenega kraljestva pa je opaziti porast.

Te stopnje udeležbe v izobraževanju gredo v korak s povečano

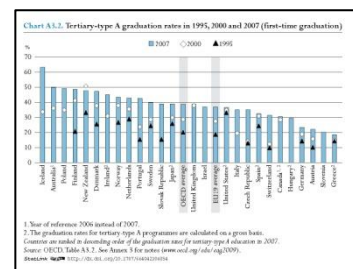
stopnjo dosežene izobrazbe (**Kazalnika A2 in A3**). Tukaj je prišlo do najizrazitejše spremembe v deležu prebivalstva z zaključeno univerzitetno stopnjo izobrazbe (prva diploma), kategorizirano kot terciarni tip A, kar je bila prevladujoča oblika terciarnega izobraževanja. Do leta 2007 je to stopnjo v povprečju doseglo 39 % oseb v vseh državah OECD, kar je skoraj dvakrat več kot v letu 1995. Do povečanja je prišlo v vseh državah, vendar sta se bistveno spreminjala obseg in čas rasti. Na Danskem, Finskem, v Novi Zelandiji, na Norveškem in v Španiji je naglemu porastu v obdobju od leta 1995 do 2000 sledil upočasnjjen porast, ali celo (v primeru Nove Zelandije) padec v naslednjih sedmih letih. V nasprotju s tem se je rast najbolj okreplila v zadnjem obdobju v Grčiji (celo ob upoštevanju zmanjšanja v zadnjih treh letih), na Japonskem, Portugalskem in Švedskem. Enako velja za Češko republiko in Švico, kjer se je stopnja dokončanja študija v obdobju od leta 2000 do 2007 skoraj potrojila. Tako nekatere države še naprej preoblikujejo svoje terciarne izobraževalne sisteme glede na delež vključene populacije, medtem ko se je pri drugih širitev sistemov umirila.

Trajni porast stopnje dokončanja šolanja torej pomeni, da so mlajši odrasli na splošno bolj usposobljeni kot starejši odrasli (**Kazalnik A1**). Srednješolsko izobraževanje je na primer povprečno doseglo skoraj 80 % oseb v starosti 25 - 34 let, tistih v starostni skupini 55 - 64 let pa le nekaj več kot polovica. V nekaterih državah, kot na primer v Grčiji, na Irskem in v Koreji, je to stopnjo dosegla prevladujoča večina mladih zaposlenih, vendar pa zgolj majhen delež oseb, ki se bližajo upokojitvi. Doseganje terciarne izobrazbe se je v teh starostnih skupinah povečalo; če je v preteklosti terciarno izobrazbo v povprečju dosegla petina, jih sedaj to stopnjo doseže več kot četrtina.

Tri posebnosti širjenja so:

- Večji razkorak med spoloma v korist žensk v posameznih državah, vendar ne v drugih. Na primer na Finskem, v Grčiji, na Madžarskem, Norveškem, na Poljskem, Slovaškem in Švedskem je približno dvakrat toliko žensk kot moških doseglo univerzitetno stopnjo izobrazbe, v Islandiji celo več kot dvakrat toliko. V Avstriji, Nemčiji in Švici po drugi strani ni razlik po spolu, medtem ko na Japonskem to stopnjo doseže več moških kot žensk (**Kazalnik A3**).
- Vedno večjo vlogo ima študij v tujini. Od leta 2006 do 2007 se je delež mednarodnih študentov povečal za 3,3 %, in sicer na več kot 3 milijone študentov (**Kazalnik C2**).
- Rast prebivalstva v nekaterih državah pomeni dodatno obremenitev za sistem visokošolskega izobraževanja, na primer na Irskem, v Španiji in Turčiji.

Graf A3.2: Stopnja dokončanja univerzitetne izobrazbe - tip A v letih 1995, 2000 in 2007 (prva diploma)

Kakovost izobraževalnih izidov

Medtem ko je usposobljenost oz. kvalifikacija pomemben pokazatelj uspešnega dokončanja izobraževalnih programov, pa prikazuje *Education at a Glance* tudi široko paleto drugih izidov izobraževanja, vključno s pridobitvijo znanja in veščin, stopnjo zaposlovanja in plač, ter socialnimi vplivi.

Raziskave, kot je program mednarodne primerjave dosežkov učencev (Programme for International Student Assessment, PISA), neposredno merijo znanje in veščine, ki so jih učenci pridobili. V to izdajo je vključen nov kazalnik iz raziskave PISA, osredotočen na učence, ki so do starosti 15 let pridobili visoko stopnjo naravoslovnih znanj in veščin (**Kazalnika A4 in A5**). Mnogi od teh učencev bodo opravljali poklice, povezane z naravoslovjem, ki so pomembni za gospodarstvo države. Ta kazalnik prikazuje velike razlike med državami glede odstotka učencev z najvišjimi dosežki. Za te učence je značilno, da v naravoslovju uživajo in imajo do njega nasploh pozitiven odnos. Okoli četrtina jih ima podpovprečni socialno-ekonomski status glede na njihovo državo, kar pomeni, da socialna prikrajšanost ni nepremostljiva ovira.

V današnjem težavnem trgu delovne sile izobrazba vpliva na možnost zaposlitve bolj kot kdaj koli prej. Osebe z manj kot srednješolsko izobrazbo se v recesiji spopadajo z večjim tveganjem brezposelnosti kot bolj izobražene osebe (**Kazalnik A6**). Poleg tega je veliko večja verjetnost, da bodo mladi z nizko izobrazbo, ki ostanejo brez zaposlitve, ostali dlje časa nezaposleni: v večini držav je namreč več kot polovica nizko izobraženih brezposelnih 25-34 letnikov dolgoročno nezaposlenih (**Kazalnik C3**). Tisti, ki delajo, pa dobivajo visoke dodatke k plači (v večini držav več kot 50 %) za doseženo terciarno izobrazbo. V nekaterih državah so se ti dodatki povečali (**Kazalnik A7**). V državah OECD v povprečju terciarno izobraževanje ustvarja neto sedanjo vrednost, ki je približno dvakrat tolikšna kot pri tistih s srednješolsko izobrazbo (**Kazalnik A8**).

Te gospodarske izide letos dopolnjuje novi kazalnik vpliva izobraževanja na družbo (**Kazalnik A9**). Težišče je na treh vidikih, ki odražajo zdravje in kohezivnost družbe: zdravje z vidika posameznika, politični interes in medosebno zaupanje. Vsi ti vplivi izobraževanja na družbo so v pozitivnem razmerju z doseganjem izobrazbe, vendar se razlikujejo glede na to, katera stopnja prinaša največ koristi. Dijaki, ki so zaključili srednješolsko izobraževanje, običajno pogosteje izjavijo, da so dobrega zdravja od tistih, ki ga niso zaključili. Vse večje zanimanje za politiko in prepričanje, da se večina ljudi trudi biti pravičnih, sta po drugi strani bolj povezana z doseganjem terciarne stopnje izobrazbe.

Graf A4.1: Odstotek najuspešnejših na lestvici PISA 2006 (naravoslovje)

Financiranje izobraževanja

Obseg izdatkov, ki jih države namenijo izobraževanju, je delno povezan z nacionalnim proračunom, čeprav je korelacija med stroški na vključenega v izobraževanje (otroka, učenca, dijaka in študenta) in BDP na prebivalca večja na osnovni in srednješolski kot na terciarni stopnji (**Kazalnik B1**). V zadnjem desetletju se je na splošno povečala poraba, v skoraj polovici držav hitreje kot BDP (**Kazalnik B2**). Na ravni pod terciarno stopnjo je to pripeljalo do naglega porasta porabe na vključenega v izobraževanje, vendar pa poraba na terciarni stopnji ni šla vedno v korak s povečanjem števila študentov, zato so se stroški na vključenega v tretjini držav članic OECD in partnerskih držav zmanjšali (**Kazalnik B1**).

Stroški za izobraževanje še naprej predstavljajo velik delež javnih sredstev, se pa njihov delež v javnem proračunu med državami razlikuje: od 22 % v Mehiki do manj kot 10 % v Nemčiji, Italiji in na Japonskem (**Kazalnik B4**). Ob nujni potrebi po iskanju alternativnih virov financiranja se je poraba iz zasebnih virov v večini držav povečevala hitreje od javne porabe za izobraževanje. Čeprav povprečno 85 % vse porabe za izobraževanje izvira iz javnih sredstev, je v nekaterih državah delež javnih sredstev za terciarno izobraževanje veliko manjši, saj zasebni viri sedaj prispevajo večino sredstev za ta sektor, na primer v Avstraliji, Kanadi, na Japonskem, v Koreji, Združenih državah in partnerskih državah Čilu in Izraelu (**Kazalnik B3**). Pomemben razlog za to je razkorak med državami glede obsega letne šolnine: medtem ko v sedmih državah OECD šolnine ne poznajo, ta v tretjini držav znaša več kot 1.500 USD (**Kazalnik B5**).

Pogoji poučevanja in učenja

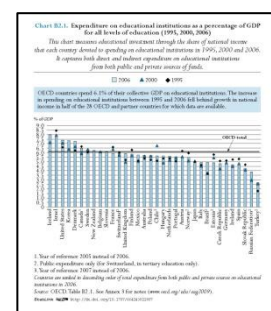
Za učinkovitost izobraževalnih sistemov je treba vzpostaviti primerne pogoje poučevanja in učenja,

kar je delno odvisno tudi od možnosti financiranja. V državah OECD je povprečna velikost razreda v osnovnem izobraževanju (prvih dveh triadah) nekoliko manj kot 21 učencev na razred (**Kazalnik D2**). Ta presega število 25 samo v treh državah članicah OECD, po letu 2000 pa je prišlo do bistvenega zmanjšanja obsega razredov v nekaterih državah, kjer je bil ta obseg najvišji, in sicer v Koreji in Turčiji.

En od vidikov financiranja poučevanja in učenja, kjer je opaziti večja nihanja kot pri velikosti razreda, so plače učiteljev (**Kazalnik D3**). Plača osnovnošolskega učitelja (v prvih dveh triadah) s 15-letnimi izkušnjami se spreminja od več kot dvakratnega zneska BDP na prebivalca v Koreji do manj kot 75 % BDP na prebivalca v Islandiji, na Norveškem ter partnerskih državah Estoniji in Izraelu.

Organizacija poučevanja in učenja se prav tako zelo razlikuje, pri čemer je letno število ur poučevanja v javnih osnovnih šolah (v prvih dveh triadah) manj kot 650 ur na Danskem, Madžarskem, v Turčiji in

Graf B2.1: Poraba sredstev za izobraževalne institucije v odstotku BDP (2006)

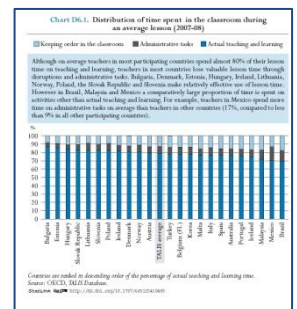
partnerski državi Estoniji, medtem ko je v Združenih državah kar 1.080 ur poučevanja. (**Kazalnik D4**).

Nov sklop kazalnikov v mednarodni raziskavi poučevanja in učenja, ki ga je izvedla OECD (Teaching and Learning International Survey, TALIS) omogoča podrobnejšo analizo poučevanja in učenja (**Kazalnika D5 in D6**). To je prvi mednarodni pregled, osredotočen na učno okolje in delovne pogoje učiteljev v šolah in temelji na odgovorih učiteljev in ravnateljev v tretji triadi osnovne šole v 23 državah.

Učitelji so v raziskavi TALIS izjavili, da vrednotenje njihovega dela in povratne informacije pozitivno vplivajo na njihovo zadovoljstvo v poklicu, jih spodbujajo k spreminjanju prakse poučevanja in učenja ter bistveno pospešujejo njihov razvoj kot učiteljev. Toda številne države imajo dokaj šibko strukturo evalviranja in ne izkoriščajo možnosti tovrstne prakse. Tretjina ali več šol v Avstriji, na Irskem in Portugalskem v zadnjih petih letih ni imela nobene oblike šolske evalvacije. Povprečno 22 % učiteljev v državah, vključenih v raziskavo TALIS, v zadnjih petih letih ni prejelo nikakršne povratne informacije ali ocene. Ta odstotek je v Italiji in Španiji večji od 45 % (**Kazalnik D5**).

TALIS je analiziral tudi prakse poučevanja, prepričanja in stališča učiteljev (**Kazalnik D6**). Čeprav v večini sodelujočih držav učitelji porabijo v povprečju skoraj 80 % časa v razredu za poučevanje in učenje, pa v številnih državah izgubljajo svoj dragoceni čas zaradi motenj v razredu in administrativnih opravil. Učitelji se bolj nagibajo k temu, da na učence gledajo kot na aktivne udeležence v procesu pridobivanja in ustvarjanja znanja, manj pa svojo glavno vlogo vidijo v tem, da posredujejo podatke in podajajo "pravilne rešitve". Vendar v vseh državah dajejo učitelji v razredu večji poudarek strukturiranemu pristopu k učenju z izrazito opredeljenimi učnimi cilji, kot pa pristopu, ki bi bil bolj usmerjen v učence.

Graf D6.1 Porazdelitev časa, porabljenega v razredu med povprečno učno uro (2007-08)

© OECD 2009

Prevod povzetka v slovenski jezik ni uradni prevod OECD.

Reproduciranje povzetka je dovoljeno pod pogojem, da se navedejo avtorske pravice OECD in originalni naslov publikacije.

Večjezični povzetki so prevodi izvlečkov publikacij OECD, ki so v izvirniku objavljene v angleškem in francoskem jeziku.

Večjezični prevodi so dosegljivi brezplačno v spletni knjigarni OECD:
www.oecd.org/bookshop

Za pridobitev več informacij lahko pošljete sporočilo na elektronski naslov: rights@oecd.org (Enota za avtorske pravice in prevajanje OECD, Direktorat za javne zadeve in komunikacije) ali na telefaks številko: +33 (0)1 45 24 99 30.

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal, 75116
Paris, France

Več na spletnih straneh: www.oecd.org/rights/

